מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

בזמנינו נוהגים בכל קהילות ישראל "להכניס" כל ספר תורה חדש שנכתב, להיכל בית הכנסת, במעמד רב רושם לכבודה של תורה. ראשיתו של המעמד, בכתיבת האותיות האחרונות של התורה על ידי הקהל הרחב, המורכב בדרך כלל מתורמי ספר התורה ובני משפחתם, רבנים, ראשי ובני הקהילה אליה מוכנס הספר, אורחים ואישי ציבור. בכדי לאפשר את ה"כיבוד" בכתיבת האותיות, הסופר שכתב את ספר התורה משאיר חלל ריק באותיות הפסוקים האחרונים של פרשת 'וזאת הברכה', וה"מכובדים" מתבקשים למלא את החלל בדיו, וכך הם בעצם כותבים אות בספר התורה.

בלא מעט מקרים, אחד [ולפעמים גם יותר מאחד] האורחים המשתתפים בכתיבת האותיות, הינו מחלל שבת. ויש לברר האם אות שנכתבה בספר התורה על ידו פוסלת את כל הספר, כדין ספר תורה שחסרה בו אות [וצריך לכתוב את האות מחדש כדי "להכשיר" את הספר].

כמו כן יש לעיין, לאחר שמחלל שבת כתב אות בספר התורה, ולא זוכרים איזו אות כתב, האם יתכן לומר שהאות הפסולה מתבטלת ברוב האותיות הכשרות, וספר התורה כשר.

ספר תורה שכתבו גוי וישראל מומר

א. במסכת גיטין (מה, ב) אמר רב נחמן: "ספר תורה שכתבו מין ישרף, כתבו עובד כוכבים יגנז". ופירש רש"י: "מין, האדוק בעבודת כוכבים, כגון כומר, ישרף, דוודאי לשם עבודת כוכבים כתבו". אבל עכו"ם שאינו "מין", ככל הנראה לא התכוין לכותבו לשם עבודה זרה, ולכן הספר תורה אמנם לא ישרף אך הוא פסול וטעון גניזה.

ובהמשך מסיקה הגמרא: "תני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא, ספר תורה תפלין ומזוזות שכתבן מסור [מלשין], עובד כוכבים, ועבד, אשה וקטן וכותי וישראל מומר, פסולים, שנאמר וּקְשַׁרְתָּם (דברים ו, ח) וּכְתַבְתָּם (שם פסוק ט) - כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה". כלומר, **כתיבת** ספר תורה מותרת רק כאשר הכותב חייב **בקשירת** תפילין, ולכן כל הפטורים ממצות קשירת תפילין - עכו"ם, אשה, קטן וישראל מומר - אינם רשאים לכתוב תפילין וספר תורה.

אלא שכמובן, נשאלת השאלה, מדוע מסור וישראל מומר פוסלים בכתיבתו את הספר תורה, והרי הם מצווים בקשירת תפילין, כפי שהקשה הריטב"א: "הא תינח גוי ומין דאינן בקשירה, אבל מסור וישראל משומד ודאי איתנהו בקשירה". ותירץ הריטב"א: "ויש לומר דכיון דפרקו מעליהם עול מצוות, ואפילו עול מצוה אחת כגון משומד, כיון דפרק מעליו עול מצוה עשאוהו רבנן כאינו בקשירה, ומדרבנן הוא דפסיל אבל לא מדאורייתא". וכנראה לכך התכוין רש"י במה שכתב בטעם פסול מומר ומוסר בכתיבת ספר תורה ש"הרי פרקו מעליהן עול", והיינו דפריקת עול המצוות בכך שאינם מניחים תפילין, מפקיעה מהם את דין "ישנו בקשירה", ולכן אינם "בכתיבת" ספר תורה.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (הלכות ספר תורה פ"א הי"ג) שכתב: "ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן מין ישרפו, כתבן גוי או ישראל מומר או מוסר ביד אנס, או עבד או אשה או קטן, הרי אלו פסולים, ויגנזו, שנאמר וקשרתם וכתבתם, כל שמוזהר על הקשירה **ומאמין** בה הוא שכותב". כלומר, רק מי שמאמין בקשירה, אף שבפועל לא מניחן, נחשב "ישנו בקשירה". אבל המוסר והמומר שפרקו מעליהם עול מצוות ואינם מאמינים במצות קשירת התפילין, אינם בכלל "ישנו בקשירה", ולכן אינם "בכתיבת" ספר תורה.

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

אמנם יש הבדל בין רש"י והרמב"ם ובין הריטב"א, כפי שנראה מדברי הר"ן (כג, כ מדפי הרי"ף) שדייק מדברי רש"י והרמב"ם שהפסול הוא **מהתורה**: "מומר לעבודת כוכבים ומסור לאנסים הרי פרקו עול מצות תורת משה מעליהן כפרש"י, וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות תפילין **דפסולייהו מדאורייתא הוא**". הר"ן הבין מדברי רש"י והרמב"ם שבגלל פריקת העול הם אינם מחוייבים **מהתורה**, ולכן גם פסולים מהתורה לכתוב אות בספר תורה. וכתב הר"ן: "ואחרים פירשו דמסור לאנסים וישראל מומר לעבודת כוכבים מדינא איתנהו בקשירה, אלא **דמדרבנן,** כיון שפרק מעליו עול מצוה אפילו לא הוי מומר אלא למצוה אחת דשביק בה היתירא ואכל איסורא, **עשאוהו מדבריהם** כאילו אינו בקשירה". וכן נקט הריטב"א שדבריו הובאו לעיל: "כיון דפרק מעליו עול מצוה עשאוהו רבנן כאינו בקשירה, **ומדרבנן הוא דפסיל**, אבל לא מדאורייתא".

בערוך השלחן (יו"ד סי' רפא סע' א) הכריע להלכה כשיטת רש"י והרמב"ם: "ספר תורה תפילין ומזוזות דכתבום עבד אשה וקטן כותי ומלשין ועבריין פסולים, דכך גזרה **התורה**, דכל שאינו בקשירת תפילין או שלא נצטוו או שפרקו מעליהם עול מלכות שמים, אינם בשום כתיבה".

והפרי מגדים (או"ח סי' לט, אשל אברהם אות א) הביא את מחלוקת הראשונים האם הפסול הוא מהתורה או מדרבנן, וכתב: "והט"ז עשה פשרה, **דמומר** לשבת או להכעיס הווה מן **התורה**, דאינו מאמין בקשירה. **ומסור** עשאוהו חז"ל **מדרבנן**. ודווקא לתפילין וספר תורה, אבל בשאר איסורין נאמן הוא".

מי נחשב 'מומר' הפוסל בכתיבתו ספר תורה

ב. בסוגיית הגמרא במסכת חולין (ה, א) נתבארו ג' סוגי מומרים:

• **מומר לכל התורה כולה -** מי שפרק ממנו עול מצוות ואינו מקיים **אף אחת** מתרי"ג המצוות, [יצויין כי בערוך השולחן (יו"ד הלכות שחיטה סימן ב סע' יא) הדגיש שאין צריך שיעבור על **כל** תרי"ג המצוות: "וזה שאמרו חז"ל עבריין לכל התורה כולה, אין הכוונה **לכל** התרי"ג מצוות או **לרוב** המצוות, ומשמע להדיא דעבריין **להרבה** מצוות הוה עבריין לכל התורה כולה"].

• **מומר לדבר אחד -** המקיים את המצוות, למעט מצוה אחת שכופר בה ואינו מקיימה.

• **מומר לעבודה זרה או לשבת -** המצוה המסויימת שכופר בה היא עבודה זרה או שבת, ודינו **כמומר לכל התורה כולה**.

ופירש רש"י (שם ד"ה אלא) "האי תנא **חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים**, דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית". וכן נפסק בדברי הרמב"ם (הלכות שבת פ"ל הט"ו) "השבת ועבודה זרה, כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל. אבל **מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה, ושניהם כגוים לכל דבריהם**".

והנה בנדון כתיבת ספר תורה, כתב הרמב"ם [לעיל **אות א**] בסתמא "או ישראל מומר", ולא פירט מי נחשב 'מומר' הפסול בכתיבת ספר תורה. אולם מרן השו"ע פסק בהלכות תפילין (או"ח סי' לט סע' א) "תפילין שכתבן עבד או אשה או **מומר לעבודת אלילים**, פסולים, משום דכתיב וקשרתם וכתבתם, כל שאינו בקשירה או אינו מאמין בה, אינו בכתיבה". וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ו) "מומר לעבודת אלילים, דבזה הוא **כמומר לכל התורה**. והוא הדין אם הוא **מומר לחלל שבת בפרהסיא**. אבל אם הוא **מומר לשאר עבירות**, קיימא לן דמומר **לדבר אחד** לא הוי מומר לכל התורה כולה".

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

נמצא לפי זה, כי רק מומר **לכל התורה**, מומר **לעבודה זרה** ומומר **לחלל שבת בפרהסיא**, פוסלים בכתיבתם ספרי תורה, תפילין ומזוזות. אבל מומר **לדבר אחד**, לא פוסל בכתיבתו את הספר תורה.

מומר 'לתאבון' ומומר 'להכעיס'

ג. בהגדרת 'מומר', מצינו בדברי הראשונים והפוסקים שיש מומר 'להכעיס', וכתב הביאור הלכה (או"ח סי' לט סע' א ד"ה או מומר) "להכעיס מקרי היכא דהתירא ואיסורא קמיה ושביק התירא ואכיל איסורא [נמצאים לפניו היתר ואיסור, והוא מניח את ההיתר ואוכל את האיסור], דזה הוא בכלל להכעיס. אבל אם אינו מקפיד לברור ההיתר, והוא לוקח מן הבא בידו, או היתר או איסור, עדיין אינו בכלל מומר להכעיס".

בשלחן ערוך (יו"ד סי' ב סע' ה) מפורש ש"מומר **להכעיס אפילו לדבר אחד**, או שהוא מומר לעבודת כוכבים או לחלל שבת בפרהסיא, או שהוא מומר לכל התורה, **דינו כעובד כוכבים**". וכן מבואר בדברי הבית יוסף בהלכות תפילין (או"ח סי' לט סע' א) ש"משומד למצוה אחת, והוא שיהא **להכעיס** [פסול לכתיבת סת"ם], אבל משומד למצוה אחת **לתיאבון**, משמע דלאו פורק עול הוא".

להלכה כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ו) "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה, לבד אם הוא עושה **להכעיס**, דבזה אפילו **לדבר אחד** דינו ככותי". ובביאור הלכה (שם) הוסיף, כי מומר 'להכעיס' לדבר אחד הוא אפילו אם עשה את העבירה **פעם אחת** בלבד, ולא חזר בתשובה: "ודע עוד, דכל אלו פסולים דחשבינן **להכעיס** או **לעבודת כוכבים** או **חילול שבת בפרהסיא**, פסק שם בש"ך ביורה דעה (שם) **דאפילו בפעם אחת פסול אם לא עשה תשובה**. ואין להביא ראיה מדנקט 'מומר', משמע דווקא במומר ורגיל לכך, דהרי כתב בית יוסף דמיירי בלהכעיס ושם אפילו בפעם אחת" [ולהלן **אות ד** יבואר שנחלקו הפוסקים בדין זה].

ובהמשך דבריו כתב המשנה ברורה, שיש המחמירים ופוסלים כתיבת ספר תורה גם של מומר **'לתאבון'**. ובביאור הלכה (שם) כתב "הוא דעת התוספות, הביאם המג"א (ס"ק ג) דסוברים דלענין כתיבת סת"ם חמור מלשאר דברים. וגם הפמ"ג בפתיחה (סי' לב) כתב דבמומר לתיאבון יש לעיונא ביה טובא".

עוד מבואר בדברי המג"א והמשנה ברורה, דינו של 'מומר' שאינו מניח תפילין, ש"אפילו אם אינו עושה זה להכעיס פסול, דתו איננו בר קשירה. לבד אם היה לזה רק מומר לתיאבון, כגון שהלך אחר עסקיו, עדיין הוא בכלל בר קשירה. וכל זה הוא לענין דיעבד, אבל לכתחילה יש להחמיר שלא להניח לאיש כזה לכתוב סת"ם, כי יש מחמירים אפילו במומר לתיאבון ואפילו באחרים [כשרים] עומדים על גביו ואומרים לו שיכתוב לשמה".

לסיכום:

- מומר **לכל התורה** פסול לכתיבת סת"ם.
- מומר **לעבודה זרה או לחילול שבת בפרהסיא**, דינו כמומר לכל התורה ופסול לכתיבת סת"ם.
- מומר **לדבר אחד להכעיס** פסול לכתיבת סת"ם.
- מומר **לדבר אחד לתאבון -** לדעת הבית יוסף, כשר לכתיבת סת"ם, והתוספות החמירו לפוסלו.
- מומר **להנחת תפילין -** כתב המשנה ברורה שאפילו אם אינו מניח כדי 'להכעיס', פוסל את הסת"ם בדיעבד. ורק אם אינו מניח 'לתיאבון', אינו פוסל את הסת"ם בדיעבד, אבל לכתחילה אין להניח לו לכתוב סת"ם, ואפילו אחרים [כשרים] עומדים על גביו ואומרים לו שיכתוב לשמה.

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

. . .

מי נחשב מחלל שבת הפוסל בכתיבתו ספר תורה

ד. בשו"ע (או"ח סימן שפה סע' ג) נפסק: "ישראל מומר לעבודת אלילים או לחלל שבתות **בפרהסיא**, אפילו אינו מחללו אלא **באיסור דרבנן**, הרי הוא כעכו"ם. ואם אינו מחלל אלא **בצינעה**, אפילו מחללו באיסור דאורייתא, הרי הוא כישראל ומבטל רשות". בהגדרת דין 'מחלל שבת בפרהסיא' הנחשב 'מומר', נאמרו פרטים רבים, ונסכמם בקצרה.

• **לתאבון -** המשנה ברורה (שם ס"ק ד) כתב: "ודע דכל זה כשהוא עובר **לתאבון**, אבל להכעיס אפילו בשאר עבירות ואפילו שלא בפרהסיא דינו כעכו"ם".

• **בפריקת עול -** הביאור הלכה (שם ד"ה או לחלל) כתב: "לחלל שבתות, היינו כשעושה זאת **בפריקת עול**, אבל אם הוא מוטעה בדבר שחשב שמותר לו לעשות כן, מסתברא שאין זה בכלל מומר".

• **בקביעות או אפילו בפעם אחת -** המג"א (סי' שפה ס"ק ב) כתב בשם תוספות והגהות מיימוניות "אם חילל שבת **בחד זימנא** לא מקרי מומר". מאידך, הש"ך (יו"ד סי' ב ס"ק יז) כתב: "העיקר כהאומרים דעבודת כוכבים אפילו בצנעה אפילו רק **פעם אחת** הוי מומר לכל התורה, ודינו כעובד כוכבים. וכן אפילו חילל שבת **פעם אחת** בפרהסיא".

ובדברי המשנה ברורה מצינו לכאורה סתירה, מהי ההכרעה למעשה. בהלכות עירובין (סי' שפה ס"ק ג) כתב: "ודווקא **בשרגיל בעון זה**, אבל אם חילל שבת בחד זימנא בפרהסיא, לא מיקרי מומר. ויש אומרים דאפילו בחד זימנא מקרי מומר". ולפי כללי הפסיקה, כאשר הדעה הראשונה מובאת "בסתם" והדעה השניה כ"יש אומרים", ההכרעה כדעה הראשונה, ובנדון דידן, שמחלל שבת בפרהסיא הוא רק אם עושה כן בקביעות, ולא בפעם אחת. לעומת זאת, בהלכות תפילין [הובא לעיל **אות ג**] כתב הביאור הלכה: "כל אלו פסולים דחשבינן להכעיס או לעבודת כוכבים או חילול שבת בפרהסיא, פסק שם בש"ך ביורה דעה דאפילו **בפעם אחת** פסול אם לא עשה תשובה", ומשמע מדבריו שנטה לפסוק להלכה כדברי הש"ך, וצ"ע.

• **גדר 'פרהסיא' ו'צנעה' -** בדברי המשנה ברורה בהלכות עירובין (סי' שפה ס"ק ד וס"ק ו) נאמרו שלוש הגדרות בנדון זה:

[א] פרהסיא מקרי כשחילל **בפני עשרה מישראל**.

[ב] או שידע **שיתפרסם** ביניהם.

[ג] ואם **מתבייש לעשות זה בפני אדם גדול**, אף שעושה דבר זה בפני כמה אנשים, גם זה לצנעה יחשב.

• **מחלל שבת במלאכות דרבנן -** בשו"ע (סימן שפה סע' ג) הכריע להלכה כי דין מחלל שבת בפרהסיא נאמר "אפילו אינו מחללו אלא **באיסור דרבנן**". ודין זה הובא בדברי המשנה ברורה גם בנדון כתיבת סת"ם (סי' לט ס"ק ו) "כתב הפמ"ג דאפילו הוא מומר לחלל שבת בפרהסיא באיסור דרבנן, כגון מוקצה והוצאה לכרמלית, יש להחמיר עכ"פ לכתחילה שלא להניחו לכתוב סת"ם, ואפילו בדיעבד צ"ע".

דין 'תינוק שנשבה' במחללי שבת בדורות האחרונים

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

ה. הרמב"ם (הלכות ממרים פ"ג ה"ב) כתב: "המינים והאפיקורסים והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרים והמשומדים, כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינם צריכים לא עדים ולא התראה ולא דיינים, וכל ההורג אחד מהם עשה מצוה גדולה והסיר מכשול". והוסיף (שם ה"ג) וכתב: "במה דברים אמורים, באיש שכפר בתורה שבעל פה ממחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה, וכן כל הטועים אחריו. **אבל בני הטועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם** ונולדו במינות וגדלו אותם על דעתם, **הרי הן כתינוק שנשבה** לבין הגויים וגדלוהו הגויים על דתם **שהוא אנוס**. ואע"פ ששמע אחר כך שהוא יהודי וראה היהודים ודתם, **הרי הוא כאנוס** שהרי גדלוהו על טעותם. לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשוך אותם בדרכי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה, ולא ימהר אדם להרגם". וברור מהרמב"ם, שיש לקראים דין **'תינוק שנשבה'** שנחשב **כאנוס** שהרי גדלו על טעותם.

ממוצא דברי הרמב"ם על ה'קראים', במאתיים השנים האחרונות נפתח דיון גדול בין פוסקי ההלכה, האם ניתן להגדיר את מי שפרק עול תורה ומצוות בדורות האחרונים כ'תינוק שנשבה', אשר אין דינו כ'מומר' אלא כאנוס. דין זה נרחב מאד, ונביא כאן **בקצרה** את עיקרי הדעות, ובפרט במה שנוגע לנידון דידן - **כתיבת ספר תורה** על ידי "חילוני" בזמנינו.

בשו"ת בנין ציון (החדשות סימן כג) שחיברו רבי יעקב עטלינגר, מגדולי הדור בגרמניה לפני כמאה וחמישים שנה [מחבר הספר 'ערוך לנר'] נשאל האם יין שנגע בו ישראל מחלל שבת בפרהסיא אסור בשתיה, וכתב שמעיקר הדין ודאי דינו **כמומר**, ויין שנגע בו דינו כיין נסך, אך בהמשך דבריו כתב: "הנה עד כה דברנו **מעיקר הדין** איך לדון מחלל שבת בפרהסיא, אבל **לפושעי ישראל שבזמנינו** לא ידענא מה אדון בהם, אחר שבעונותינו הרבים פשתה הבהרת לרוב, עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר, אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא. ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום, ואחר כך מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן. והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא, וזה מודה על ידי תפילה וקידוש. ומה גם **בבניהם אשר קמו תחתיהם**, אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת, שדומים ממש לצדוקים **דלא נחשבו כמומרים** אף על פי שמחללים שבת, **מפני שמעשה אבותיהם בידיהם**, והם **כתינוק שנשבה** לבין עובדי כוכבים". ומתוך כך פסק הבנין ציון: "לכן לענ"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו, אם לא שמבורר לנו שיודע דיני שבת ומעיז פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד, שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור".

והחזון איש כתב (יו"ד סימן א ס"ק ו) כי "תינוק שנשבה בין העכו"ם, דינו כישראל ושחיטתו מותרת, מכיון שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא יזיד לבלתי שב. אמנם לאחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב, דינו כמומר. ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו. ומה שנחלקו האחרונים בצדוקים בדורות האחרונים אם חשיבי כאנוסים היינו בהכרעת שיעור הידיעה שיודעים ממציאות ישראל ושאבותיהם פירשו מהם ונותנים כתף סוררת, אי דיינין להו כשיעור ידיעה למיחשב מזיד או לא ואכתי אנוסים הם. ובאמת צריך לדון על כל איש ואיש בפרט". ובסיום דבריו כתב החזון איש: "וכמו כן אותם שאבותיו פירשו מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תורה, דינו כישראל לכל דבר, ונמי צריך לימוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד". ומדבריו, למדו רבים כי פורקי עול התורה בדורות האחרונים הם בגדר 'תינוקות שנשבו'.

מחללי שבת בזמן הזה בכתיבת ספר תורה

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

ו. רבי אליעזר דייטש, אב"ד באניהד [הונגריה] כתב בשו"ת תבואות השדה (ח"ה ליקוטי תשובות סימן ב) לפני כמאה שנה (בשנת תרס"ו) "מה שמבואר בשלחן ערוך דספר תורה שכתבו מומר פסול, היינו דווקא במומר להכעיס, אבל לא במומר לתיאבון. ומומרים השכיחים בזמנינו לא הוי בכלל להכעיס, דהכל עושים רק בשביל פרנסתם. ואף על גב דמחללי שבת אפילו בדבר שאינו נוגע לעסקם, הוא רק משום דעבירה גוררת עבירה בעוונותינו הרבים, ונעשה להם כהיתר, מכל מקום ליכא חששא כלל שיכתוב לשם עבודה זרה כיון שאינו עוסק להכעיס כלל". וסיים: "והכא ליכא לחשוב אותם בכלל פורקי עול תורה, כיון שכל העבירות שעושים הם מחמת שאינם רגילים במצוות, ומהותם וטבעם גרם להם **שלא היה להם מי שיחנך אותם על פי התורה והוראה**. והראיה שלא פרקו עוד לגמרי עול התורה, שהרי מעלים בדמים שיזכו במצווה, אין שום חשש לפסול הספר תורה". הרב דייטש חזר על דבריו בשו"ת פרי השדה (ח"א סימן עא) "לענין מה שקונים ומעלים בדמים לכתוב בסוף ספר תורה 'לעיני כל ישראל', אם נזדמן שאחד שהוא מחלל שבת קנה בדמים וכתב, שאין הספר תורה נפסל בכך. כוונתי, שאני מכיר הרבה אנשים ממדינתינו שמחמת גודל דחקם הוצרכו לעזוב ביתם ונסעו למדינת אמריקה ושולחים מעות לביתם לגדל בניהם לתלמוד תורה. ושם מוכרחים לחלל שבת, כי באופן אחר לא יוכלו להמציא טרף חוקם לאנשי ביתם. הגם שבודאי איסור גמור, אמנם בענין כזה צריך ללמד עליהם זכות. וכששבים לביתם הם ישראלים כשרים, ואם יפסלו ספר תורה על ידי שהיו מסייעים לכתוב איזה תיבות יש לחוש שיצאו מן הכלל לגמרי, בכהאי גוונא הכשרתי הספר תורה".

וכן נקט להלכה בשו"ת יד יצחק (ח"ג סימן רסז) "על דבר המנהג כשגומרים הספר תורה, כותבים תיבות גם מחללי שבת קודש, לענ"ד ליישב המנהג דאם יש אומדנא דמתבייש לחלל שבת בפני אדם גדול, כמו בפני הרב שבעירו וכדומה, לא מיקרי פרהסיא. וגם מבואר בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סימן נ) דכל שלא העידו עליו בבית דין לא הוי מחלל שבת בפרהסיא, אם כן שפיר מיקרי בר כתיבה. אמנם במי שנודע שפורק עול רוב המצוות מצוארו לתאוותו, כבר כתב התבואות שור (סימן ב) דדינו כגוי. אך כמדומה לי דמושחת כזה לא יעלה בלבו לכתוב ספר תורה לעצמו. רק יש לדון משום דאינו כותב לשמה, ועל זה יש לומר כיון שהסופר עומד על גביו ומורה לו שיכתוב לשמה, שפיר מיקרי לשמה".

אולם האדמו"ר ממונקאטש כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סימן כד) על דברי הרב דייטש: "ראיתי מילתא דתמיהה בסוף תבואת השדה, שמתיר ספר תורה שנכתב בו אותיות ממי שמחלל שבת בפרהסיא. ונבהלתי משתומם, דהרי פשוט בשולחן ערוך דגם ספר תורה שכתבו מסור פסול, מטעם שיצא מכלל ישראל על ידי פירוק עול, על כן אינו נקרא בר קשירה, וכל שכן מחלל שבת בפרהסיא דקיימא לן בש"ס חולין (ה, א) האי תנא שבת חמירא ליה כעבודה זרה, וכן פסקינן בשולחן ערוך. ומה זה שכתב להמליץ כיון שאינו עושה רק בשביל פרנסתו וכיוצא, מכל מקום הרי על כל פנים הוי מחלל שבת בפרהסיא לתיאבון גם כן הוי מומר לכל התורה, ורק בשאר עבירות מצינו חילוק בין להכעיס או לתיאבון. ובחילול שבת בפרהסיא גם לתיאבון הוי כמומר לכל התורה, וזה ברור". וסיים: "ועוד נפלאתי יותר במה שסיים עוד על זה בזה הלשון, אם כן אין שום חשש בנידון דידן והספר תורה כשר לקרות בו בלי שום חשש ופקפוק כנ"ל ברור, עכ"ל. **ובאמת זהו ברור ופשוט לכל שהספר תורה צריך גניזה** [היינו היריעה שנכתב בה מאלו המחללי שבת בפרהסיא] בלי שום ספק וחשש, ואסור לקרות בו כדין ספר תורה שכתבו מומר".

ובשו"ת שבטי ישראל (יו"ד סימן כט אות ו) חידש, שאפילו אם נאמר שמחללי שבת בדורינו הם 'תינוקות שנשבו', יש סברא מיוחדת לפוסלם מכתיבת אותיות בספר התורה: "דבכל המקומות שדנו אודות מחללי שבתות שבזמננו, לא דנו לענין כתיבת סת"ם ולענין שחיטה, אלא לענין יין נסך ולענין קידושי מומר ולישת מצות מצוה וצירוף למנין. ויש לומר דלא דמו עניינים אלו לשחיטה וכתיבת סת"ם, דבכל הדינים הנ"ל מה שמומר פסול בהם, אינו משום גזירת הכתוב שצריך שדווקא איש כשר יעשה אותן, אלא משום דכל דברים אלו **פסולים ואסורים אצל גוים**, **ומומר** לחלל שבתות הוי כגוי גמור. ולכן אינו יכול להצטרף למנין, ואוסר יין במגעו כגוי. ולכן יש מקום לומר **שבזמן הזה דאינו מומרים**, אלא

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

תינוקות שנשבו **שלא הוו כגוים**. אבל לגבי כתיבת סת"ם ושחיטה שנלמד **מגזירת הכתוב**, דרק מי שהוא בר קשירה יכול לכתוב, ורק מי שהוא בר זביחה יכול לשחוט, אם כן אף שאינם כגויים אלא כתינוקות שנשבו, **סוף כל סוף אינם בגדר בר קשירה ובר זביחה**, דאינם מניחים תפילין ואינם שוחטים".

וכן מבואר בדברי רבי יצחק הוטנר, בספרו פחד יצחק (פסח מאמר ד) שכתב לחלק בין שחיטת 'תינוקות שנשבו' שאינה אוסרת, לבין כתיבת ספר תורה על ידם, שפסולה: "דלענין שחיטה דטעם פסול אפיקורסות היא מצד **שאינו בכלל ישראל**, להכי בעינן דווקא רשעות של אפיקורסות, ואפיקורס באונס שאין שם רשע עליו, שחיטתו כשרה. אבל לענין כתיבת ספר תורה, דפסול אפיקורס שבה היא מטעם שנאמר 'וקשרתם' 'וכתבתם', **כל שמוזהר על הקשירה ומאמין בה הוא שכותב**, לא אכפת לן בשם רשע עליו, גם כן כתיבתו פסולה **דסוף סוף אינו מאמין בקשירה**". כלומר, בכתיבת ספר תורה אין זה משנה כלל אם הכותב נחשב 'רשע' או רק 'תינוק שנשבה', אלא כל מי **שלמעשה** אינו מאמין בקשירה, היות ובמציאות אינו מאמין גם במה שכותב, ואפילו אם הוא 'תינוק שנשבה', הוא פסול לכתוב סת"ם.

'תינוק שנשבה' בדורנו הלכה למעשה

ז. אמנם הלכה למעשה, הפוסקים התלבטו, האם נכון הדבר לומר על מי שאינו שומר תורה ומצוות במציאות הקיימת בדורנו, דינו כ'תינוק שנשבה'.

בשבט הלוי (ח"ב סימן קעב) הביא את דברי הבנין ציון, וכתב: "מכל מקום צריך עיון רב אם שייך זה בארץ הקודש שאין לומר תינוק שנשבה לבין העכו"ם, ואם כי הוא תינוק שנשבה לבין החופשים מבני עמינו ה' ירחם, **מכל מקום מי לא יודע משבת קודש**".

דברים בסגנון דומים הובאו בשם הגרש"ז אויערבך בספר הליכות שלמה (פסח, פרק תשיעי הערה קלה) "רבים דנו בענין זה השכיח מאד, שרבים מאחינו בני ישראל רחוקים לצערינו משמירת ומידיעת התורה והמצוות, האם דינם כמפורש בפוסקים למומר לחלל שבת בפרהסיא, שדינו כעכו"ם, או דיש לדמותם לתינוק שנשבה לבין הנכרים, שאין דינו כעכו"ם. ברם נראה דלא הוי כתינוק שנשבה, אלא אם כן לא שמע מעולם ענין דת ישראל, ולא נודע לו שעל פי דין התורה מחוייב הוא בשמירת המצוות. ולכן בזמננו רק אותם שנתגדלו בארץ רוסיה בזמן שלטון הרשע, אשר ברבות השנים נעקר מהם כמעט כל זכר ושארית מתורת ישראל, ועתה הם ממש בתחילת התוודעותם לתורה, כיון שהם שוגגים ביותר וכעין אנוסים, יש מקום להקל כלפיהם לענין בישול ומגע יין צירוף לזימון וכדומה, אבל לא מי שידוע לו שיש שומרי תורה ומצוות והם מודעים שכל ישראל מצווים על כך. ובפרט בארץ ישראל שאף מי שנתגדל ודר במקום שמחנכים לכפירה ואכילת טריפות וחילול שבת ועקירת כל דבר שבקדושה רחמנא ליצלן, כמו בקיבוצים שאין בהם רוח יהודית כלל, מ"מ הרי סוף סוף ידוע הוא ושומע שישנם שומרי תורה ושלדבריהם גם עליו לנהוג כמותם, וכיון שכן קשה מאד לומר שדינו כתינוק שנשבה".

• • •

האם מילוי אותיות נחשב ככתיבה הפוסלת את הספר תורה

ח. עד עתה נתבארו דיני סת"ם, כאשר מומר כתב בהם אותיות, דהיינו **כתב** אות מתחילתה ועד סופה בצורתה המדוייקת על פי דרישות ההלכה. אמנם בנדון דידן, כפי שהוזכר לעיל **בפתיחה,** הסופר משאיר חלל ריק באותיות הפסוקים האחרונים של התורה, וה"מכובדים" מתבקשים רק **למלא** את החלל בדיו, ומסיבה זו בשו"ת שרגא המאיר (ח"ג סימן קיז) היקל והכשיר "כתיבה" כזאת של מחלל שבת, וביסס דבריו על השואל ומשיב (מהדורה תליתאה ח"א סימן שצ) שהכשיר ספר תורה שקטן

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

השלים את כתיבת חלל האותיות, ו"אף על פי דאם כתב הקטן הספר תורה היה פסול, אבל כאן כיון שהסופר כתב בדיו, רק שזה מילא האות פשיטא דאינו פסול, **דהרי לא כתב כלל, רק שמילא הכתב, ובזה לא נפסל**. דאין לומר דהוי על כל פנים מקצת האות, דכל שכבר כתב רק שחסר המילוי, פשיטא דלא מיקרי חסר ולא מיקרי פסול כלל". ומכאן הסיק השרגא המאיר: "ולפי זה יש לומר במחלל שבת לא מיקרי כתיבה בזה שמילא האותיות, כיון שסופר כשר כבר רשם בדיו, והמחלל שבת רק מילא הכתב, ובזה לא נפסל הספר תורה".

אולם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סימן צ) דחה זאת, מכיון "שהממלא האות בדיו הרי הוא ממלא בדיו גם על הקווים, כי אי אפשר ליזהר בזה. **ודיו שלא לשמה על גבי דיו לשמה פוסל** הפרי מגדים (סי' לב משבצות זהב ס"ק טו) מספק", ולכן: "על כל פנים בנידון דידן **פשוט שצריך למחוק את האות ולחזור ולכתוב לשמה**. ואם אי אפשר למחקו מאיזה סיבה, צריך להעבירו בקולמוס לשמה על כל פנים".

'ביטול ברוב' של אות שנכתבה על ידי מי שפוסל ספר תורה בכתיבתו

ט. בשו"ת שבטי ישראל (יו"ד סימן כט אות ז) חקר מה הדין במקרה שמחלל שבת כתב אות בספר התורה, ולא זוכרים איזו אות כתב, האם יתכן להתיר את הספר תורה ולהשתמש בו מצד הדין של 'ביטול ברוב', כי האות הפסולה מתבטלת ברוב האותיות הכשרות, וספר התורה יחשב ככשר.

מחד גיסא, האות מתבטלת ברוב ודומה ל"חתיכת נבילה שנתערבה בין הכשרות ואינה מכירה, דיבש ביבש בטיל ברוב, ומעיקר הדין (עי' בשו"ע יו"ד סי' קט סע' א) יכולים לאכול את כל התערובת".

מאידך גיסא, האות לא יכולה להתבטל ברוב: "דהמחבר בשולחן ערוך (שם) הביא שתי שיטות בזה, שיטת הרשב"א דמותר לאדם לאכול את כל החתיכות, אבל לא יאכל את שלשתם יחד, ושיטת הסמ"ג דאסור לאדם אחד לאכול את כולן. ולפי זה כיון דספר תורה שחסר בו אות אחת פסול, אם כן כשקורא **בפרשה אחת** בתורה, נמצא שמשתמש **בכל** הספר תורה, והוי כאילו אוכל שלושת החתיכות יחד". כלומר, כשם שבתערובת חתיכות איסור והיתר, שהאיסור בטל ברוב היתר, אסור לאכול את **כל** החתיכות ביחד, כך אסור לקרוא **פרשה אחת** בתורה ש"מעורבת" בה אות שנכתבה על ידי מחלל שבת.

אמנם למעשה כתב השבטי ישראל לדחות סברא זו "דכיון דכל האיסור לאכול את שלושת החתיכות יחד הוא רק מדרבנן, אפשר דהיכא שאינו אוכל **ממש** את האיסור יחד עם ההיתר, אין איסור. וכן בנדון דידן **שאינו קורא בפועל בכל התורה יחד**, לא גזרו רבנן".

האם דין ביטול ברוב מועיל להוסיף מעלת המבטל במתבטל

י. כידוע, על סופר סת"ם להתכוין לכתוב 'לשמה', דהיינו לשם ספר התורה, התפילין או המזוזה. וכמו כן עליו להתכוין לכתוב את השמות הקדושים 'לשמה'.

ודן בשו"ת שבטי ישראל (שם אות ח) "אם יש ביכולת הביטול ברוב **להוליד דבר חדש, וליתן למיעוט את המעלות שיש לרוב, דהיינו לשמה**". בדרך כלל, הביטול ברוב גורם לכך שהמיעוט בטל ואינו נחשב כלל. ויש להסתפק, האם הביטול ברוב יכול גם **להוסיף** במיעוט דברים שלא היו בו והם נמצאים ברוב. ובנדון דידן, הספק הוא, האם למרות שנכתבה בספר תורה אות על ידי מחלל שבת שלא 'לשמה', נוכל לומר שמדין ביטול האות הזו ברוב אותיות שנכתבו 'לשמה', נתווסף באות שלא נכתבה ל'שמה' דין 'לשמה' שיש ברוב האותיות.

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

וכתב השבטי ישראל: "ומצאתי שנחלקו האחרונים בזה, דהנה בשו"ת עונג יום טוב (סימן ד) דן "על דבר שנתערבו חוטים שלא נטוו לשם ציצית בחוטים שנטוו לשם מצות ציצית, אם מותר להטילם בבגד ד' כנפות, או לא". ומסיק העונג יום טוב: "דלא מהני ביטול אלא בדבר שאנו דנין עליו שיש בו איסור או פסול, בזה אמרה התורה שאם נתערב ברוב נסתלק פסולו מעליו ונעשה כדבר שנתבטל בו ואין בו עוד פסול. אבל בדבר שפסולו מפני **שמחוסר מעשה**, כמו מצה שלא נאפה לשמה, בזה אפילו נתערב במצות האפויות לשמן נמי לא מהני, דמשום שנתבטל **לא ישיג מעלת המבטל**. ודי לנו שמועיל ביטול להסיר חסרון המתבטל ולא להשיג מעלת המבטל. ולהכי כל המצות התערובות, אינן ראויין לצאת בהן ידי חובת מצה משום הך תערובות". וכתב השבטי ישראל שלפי העונג יום טוב "אף אי נימא דהפסול [בסת"ם שנכתב על ידי מחלל שבת הוא] משום שנכתב על ידי מי שאינו בר קשירה, ואולי יש לומר דעל ידי הביטול נסתלק פסול זה, מכל מקום **אין להכשיר את האות כאילו נכתבה לשמה**, משום **דאי אפשר לדבר המתבטל להשיג את מעלת המבטל** על ידי ביטל ברוב". כלומר, האות שנכתבה שלא לשמה, אף פעם לא תקבל את הדין והמציאות של 'לשמה'.

אולם הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"א סימן לד) דן במקרה של מצה שלא נאפתה לשמה שנתערבה במצות האפויות לשמה, האם יוצאים ידי חובה בהם, או 'אזכרה' [כתיבת שם השם בסת"ם] שלא נתקדשה, האם נתבטלה בשאר האזכרות, וספר תורה כשר. ולדעת הנצי"ב "מצה שנתערבה ברוב כשרות, תולים בכל מצה שהוא מן הרוב שנאפית לשמה, ויוצאים בה ידי חובה. משא"כ באזכרה שנכתב שלא בהכשר, **לא נעשית הספר תורה בהכשר מעולם, ולא שייך בזה ביטול**".

ולענ"ד, לכאורה אין לומר דין ביטול ברוב, באות שנכתבה על ידי מחלל שבת, היות ואם יש אות פסולה, הרי כל ספר התורה נפסל. ורק בדין 'לשמה', שאין זה משנה לגבי **מהות** האות, כי 'לשמה' הוא חלק **חיצוני** מהאות ולא חלק **פנימי** מעצמותה של האות, בזה חלקו העונג יום טוב והנצי"ב אם מדין ביטול ברוב נתווסף במיעוט דין 'לשמה', או לא. אבל במה שנודע לאות עצמה לא שייך כלל דין ביטול ברוב, ומאחר ויש בספר תורה אות פסולה, כל הספר נפסל.

ברם מצאתי בשו"ת הלכות קטנות (סימן ס) שנשאל: "אם שכח לקדש מקצת **שמות** אם יש שם ביטול". והשיב: "**אפילו באלף לא בטיל** כדין כל הזבחים". ובשו"ת שבטי ישראל ביאר את כוונתו "להא דאיתא בריש פרק כל הזבחים, דאם נתערבה בהמה פסולה להקרבה בין קרבנות כשרים, כולן פסולים, ולא נתבטלה הבהמה הפסולה להקרבה ברוב", משום "דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי", כלומר דבר חשוב אינו בטל ברוב. ולמדנו מדברי ההלכות קטנות, כי דווקא **שמות** הקודש אינם מתבטלים ברוב מפאת חשיבותם, אולם שאר האותיות שאינן של שמות הקודש, ודאי יכולות להתבטל ברוב.

ולמעשה כתב בשו"ת שרגא המאיר: "מכל האחרונים הנ"ל משמע שצריך על כל פנים לתקן, אבל בנידון דידן **שאינו ניכר האות שכתב** המחלל שבת מה יעשה, דאפשר שאינו צריך שום תיקון כיון שאינו ניכר איזה אות הרי הוא בטל ברוב האותיות הכשרים. ולפי עניות דעתי, שיעבור בקולמוס על כל האותיות שספק לו אם זהו האות שמילא המחלל שבת, ויהיה כשר לכולי עלמא ואינו צריך למחוק, וכמו שכתב בשו"ת דברי מלכיאל, שאם אינו יכול למוחקו מאיזה סיבה, צריך להעבירו בקולמוס לשמה, וכיון שאינו יודע איזה אות הוא **די בהעברת קולמוס**".

וכאשר ניכר וידוע מהי האות שכתב מחלל השבת, כתב רבי יצחק זילברשטיין בספר חשוקי חמד (שבת דף פ"ח ע"א) "הספר תורה פסול, דהוי כספר תורה שכתבו מומר וודאי פסול, **וספק אם מהני העברת קולמוס**. ולכן נראה דצריך **למחוק** את הכתב שכתב המחלל שבת, **ולכתוב את האותיות מחדש**". וכן הובא בעלון התורני וישמע משה (חג השבועות תשע"ז) בשם רבי מנחם מנדל שפרן, ובשם רבי שמאי קהת גרוס, מחבר שו"ת שבט הקהתי, שהוסיף שבאמת אין לחשוש למחוק את האות כי הרי ספר התורה פסול, והאיסור למחוק אות הוא רק מספר תורה כשר. ואין בזה גניבת דעת

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

[כשלא מספרים על כך לתורם החילוני שכתב אות, וכעת מחקו אותה], כי התורם הרי לא רצה שהספר תורה יהיה פסול, ולכן כשלא מספרים לו על כך, אין זה "גניבת דעת" ממנו.

• • •

מצות כתיבת ספר תורה וקריאה בתורה בספר תורה שנכתב על ידי מחלל שבת

יא. ונראה לענ"ד לומר סברא חדשה, מדוע ניתן להכשיר ספר תורה שנכתבה בו אות על ידי מחלל שבת.

הגרש"ז אויערבך כתב (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נד) שניתן לקיים מצות סוכה אפילו בסוכה שלא נתקדשה למצות סוכה "כי 'מצות סוכה' ו'קדושת סוכה' אינם תלויים כלל זה בזה, ואמרינן דכל סוכה שנעשתה לשם צל כשרה, אבל להתקדש בקדושת סוכה כעין חגיגה זה דווקא אם הזמין אותה להיות סוכה דמצוה". זאת אומרת שאין כל בעיה הלכתית לקיים את מצות הישיבה בסוכה גם אם אין היא קדושה. ולפי זה חשבתי לומר כן בספר תורה, ויתכן שכל ספר תורה ואפילו פסול נחשב כספר תורה, רק יש לו חסרון שאי אפשר **לקרוא** בו, ולכן אפילו אם נפסול ספר תורה שכתב מחלל שבת, אבל עדיין שם ספר תורה עליו.

ויש להטעים סברא זו, על פי שיטות הראשונים שעיקר מצות כתיבת ספר תורה, אינה **מעשה הכתיבה** אלא **התוצאה** שיש במצוה זו שיהיה לו ספר תורה **ללמוד** בו [והכתיבה היא רק "היכי תמצי" לכך], כדברי ספר החינוך (מצוה תרי"ג) "משרשי המצוה, לפי שידוע בבני אדם שהם עושין כל דבריהם לפי ההכנה הנמצאת להם, ועל כן ציונו ברוך הוא להיות לכל אחד ואחד מבני ישראל ספר תורה מוכן אצלו שיוכל לקרות בו תמיד ולא יצטרך ללכת אחריו לבית חברו, למען ילמד ליראה את ה', וידע וישכיל במצוותיו היקרות והחמודות מזהב ומפז רב". וכפי שנראה מלשון הכתוב (דברים לא, יט) שהמצוה "וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת" נועדה למטרת "וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם". ואם כן אפילו בספר תורה שנפסל היות ומחלל שבת כתב בו אות, עדיין יש עליו שם ספר תורה כי רשאי ללמוד בו, ולכן גם כן קיימו בספר זה את מצות כתיבת ספר תורה.

ואף שהגרי"ד סולובייצ'יק כתב בספרו שיעורים לזכר אבא מרי ז"ל (כתיבת ספר תורה עמ' רמג) שמקיימים מצות כתיבת ספר תורה רק בספר תורה שיש עליו קדושה ויכולים לקרות בו בציבור, כדבריו: כשאנו משתמשים במונח ספר תורה, הרי אנו מתכוונים לשני מושגים ולשתי הלכות: [א] קדושת ספר תורה. [ב] חפצא של ספר תורה בכתב. למשל, מצות כתיבת ספר תורה אין יוצאים אלא בספר הטעון קדושת והכשר ספר תורה. כמו כן, בנוגע לקריאה בציבור בעינן חלות קדושת ספר תורה". ברם יתכן לומר שלא כדבריו, אלא היות וכל הרעיון של מצות כתיבת ספר תורה נובע מהצורך ללמוד תורה, וזה מתקיים גם בספר תורה פסול שכמובן יש אפשרות ללמוד בו. וכל הסיבה שקריאת התורה צריכה להיות מתוך ספר תורה מושלם, זהו דין **בקריאת התורה** ולא דין **במצות כתיבת ספר תורה**. וכל הצורך שחז"ל תיקנו לספר תורה שלם וכשר הוא רק כדי לקרוא בו, אבל ספר תורה פסול באמת נחשב ספר תורה אלא שאסור לקרוא בו.

וראיה לכך, שהרי כשקראו בתורה ומצאו פסול באותיות, מוציאים ספר חדש אך לא צריכים לקרוא בשנית את מה שקראו בספר הפסול. ואם כן זו הוכחה שאפילו בדיני **קריאת** התורה, יוצא ידי חובה מקריאה בספר שהיה פסול, כי מצד דין לימוד התורה, הספר תורה כשר. ולפי זה גם במקרה שמחלל שבת כתב או מילא את חלל האות, יתכן שבמקרים מסויימים אם יקראו בספר תורה זה, יצאו ידי חובה.

סוף דבר

מחלל שבת שכתב אות בספר תורה

מצינו בדברי הפוסקים מספר טעמים להכשיר ספר תורה שבמעמד סיום כתיבתו, כתב בו מחלל שבת אות.

- מחלל שבת בזמנינו נחשב כ'תינוק שנשבה', ולא כמומר הפוסל בכתיבתו את ספר התורה.

- במעמד סיום כתיבת ספר התורה, המחלל שבת לא כותב את האות בשלמותה אלא רק ממלא חלל ריק שנשאר באות, וגם בלעדיו האות כשרה.

- כתיבת האותיות נעשית במעמד הסופר שכתב את ספר התורה שהוא "גדול העומד על גביו" של הכותב, המכשיר את האות גם אם הכותב לא כתבה 'לשמה'.

- כאשר לא ידוע מהי האות שנכתבה על ידי המחלל שבת, האות בטלה ברוב.

ולמעשה, בספר נטעי גבריאל (הכנסת ספר תורה פרק יד סע' ב-ג) סיכם את דברי הפוסקים בנדון: "מי שאינו שומר שבת כראוי, אין להניחו למלאות אות בספר תורה. ויש מתירים כיון שהסופר עומד על גביו ומורה לו שיכתוב לשמה. אם אין לו ברירה ומוכרח ליתן לכתוב אות למי שאינו שומר שבת, יתן לו הסופר שיכתוב משהו מן האות באופן שאין צורת האות נכתב על ידו".

וכיוצא בזה הובא בקובץ פסקי הלכות מרבי שמואל קמינצקי (הלכות כתיבת ספר תורה פ"ג סע' יג) "ישראל מומר לחלל שבת בפרהסיא פסול לכתיבת ספר תורה. ולכן אין לכבד מחללי שבת בכתיבת מילוי אותיות במעמד כתיבת ספר תורה. ומיהו בשעת הדחק גדול, היכא דאי אפשר בענין אחר, יתן לו לכתוב מילוי אות אשר קווי הקיפו עבים, באופן שכבר נשלם רובו, דבכהאי גוונא כבר נתכשר מקודם, ואף גם בזה יעביר הסופר אחר כך את הקולמוס עליו לשמה". ובהערות (שם) נימק הוראה זו: "שמעיקר הדין כתב על גבי כתב לא הוי כתב, ומעולם לא נפסל מכתב של מחלל שבת [כשכבר היה האות כשרה], וגם יש לצרף מה שכתב הבנין ציון שאין לדון מחללי שבת של עכשיו כמומר, והסכימו לזה הרבה אחרונים. ומכל מקום יש לסופר להעביר קולמוסו עליו אחר כך מלמעלה, שבזה נתקן ממה נפשך, והספר תורה כשר".